

het is maar dat u het weet!

LULKOEKLOZE METHODEN BESTAAN NIET

Deze markante uitspraak noteerde ik 26 september j.l. uit de mond van een collega Frans, bij wie ik te rade was gegaan naar aanleiding van problemen van anderstaligen in de lessen Nederlands in het v.o. Uitgaande van zijn volstrekte deskundigheid geef ik deze uitspraak door. Die onderstreept bovendien mooi, waar het mij hier om gaat: Is het wel zo terecht, dat die anderstaligen steeds maar verwezen worden naar de leraar Nederlands? Wat ondergaat een autochtoon Nederlands kind eigenlijk bij de entree in de brugklas? Wat voor koek krijgt die te slikken?

Ik heb naar aanleiding van een ervaring van een Haagse leerling haar aardrijkskunde-boek eens bekeken.

Die anderstaligen bevestigen in één opzicht een lange traditie in het voortgezet onderwijs en wel het verschuiven van de verantwoordelijkheid naar de leraar Nederlands. Maak de volgende invul oefening:

'Ze kunnen niet eens

- luisteren
- schrijven
- goed spellen
- normaal uit hun woorden komen
- fatsoenlijk lezen

wat moeten ze dan bij een vak als

- wiskunde
- natuurkunde

- geschiedenis
 - aardrijkskunde
- etc.'

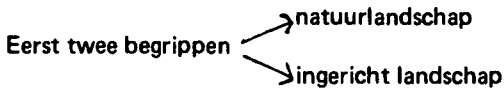
En je weet waar ik het over heb: eigen falen wordt verhaald op een zuiver taalaspect en als iedereen daarin getrapt is, met aller instemming dóór-, respectievelijk afgeschoven richting leraar táál.

Het is tijd, dat ik daar namens vele collega's Nederlands eens revanche voor neem.

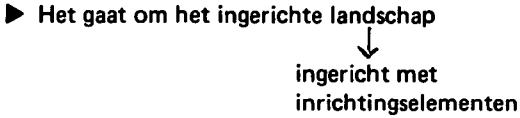
Laten we nou eens Franny nemen. Die komt kersvers van de lagere school, waar ze gemotiveerd en heel goed werkte, in de eerste week in kennis met een vak GEO geheten.

GEO komt voor in de naam van een goedlopende (d.w.z. redelijk verkochte) en goed ogende methode aardrijkskunde. (Dit voor de lezer, die voor het woord GEO de Van Dale wilde pakken; daar komt het woord niet in voor.) De GEO geordend, eerder een lètter- dan een woordspel, zo heet die methode¹. Franny had zich aardig aan de aanwijzingen² van dit boek gehouden en zo via een uittreksel die het boek zelf geeft, een halve waarheid in d'r hoofd geleerd. Deze luidt:

Uittreksel

Par. 1 Het ingerichte landschap

Landschap waarin de mens inrichtingselementen heeft aangebracht.

Er zijn verschillende soorten ingerichte landschappen:

- stads-
- haven-
- industrie-
- agrarisch-³

Weliswaar zegt het boek 'Je mag de tekst niet domweg uit je hoofd leren' (eveneens p. 24, waaraan dit stuk uittreksel ook ontleend is), maar Franny werd kennelijk geacht woordelijk te reproduceren; nadat een jongetje, dat helemaal niks wist te zeggen, naar z'n plaats gestuurd was met een drie (3), kreeg Fran de beurt; ze kreeg dezelfde vraag ('vertel eens, wat is aardrijkskunde?') en wist te zeggen: 'De aarde, uh, de aarde uh die inrichtingselementen heeft of zo, uh ... (stilte)'
(Ja, dus ... — bemoediging?) Franny: 'Met inrichtingselementen of zo ...' De daarop volgende vraag resulteerde ook voor Fran in zwijgen, en ze werd naar haar plaats gestuurd. Franny's probleem luidt nu: 'Begrijpt u dat nou, oom Siel, ik had wél iets gezegd en kreeg óók een drie.'
Haar probleem is natuurlijk, dat ze getraind wordt in verbalismen (en een drie verdiende voor onvoldoende geschooldheid daarin) en dat ze te maken kreeg met een docent die nooit iets gehoord had van verschijnselen als stress e.d.⁴. Haar probleem wordt: scholing op een steeds hoger niveau in een vergelijkbaar soort wartaalgebruik. Want straks, in een hogere klas, moet die halve leugen, die ze in de brugklas geleerd heeft, weer bijgesteld worden. Dit gaat in een demotiverend, want volwassen klinkend, proza als volgt:

Par. 3 Wat is sociale geografie?

- In de vorige leerjaren hebben we getracht uit te leggen wat sociale aardrijkskunde nu eigenlijk voor een vak is. In de tweede klas kwamen we tot de voorlopige definitie: sociale aardrijkskunde bestudeert de ingerichte omgeving. We zijn nu een eindje gevorderd op het pad der geografie. Dat heeft niet alleen tot gevolg dat we nu voortaan ook de term geografie gaan gebruiken, we gaan ook iets toevoegen aan de definitie.
- In de eerste plaats willen we de nadruk leggen op wat de menselijke groep er toe brengt de omgeving te gaan inrichten. Elke menselijke groep heeft met elke wijze van inrichten de bedoeling de welvaart van die groep te dienen. Dit welvaartsstreven van de mens is van zo fundamentele betekenis, dat wij dit in onze definitie gaan opnemen.
- Aan het welvaartsstreven zit een merkwaardige kant. Een groep kan enorm zijn best doen om zo goed mogelijk te voorzien in zijn behoeften, maar het is ondenkbaar dat de leden van die groep op een goede dag tegen elkaar zouden zeggen: 'Zie zo, al onze behoeften zijn volledig bevredigd, we zijn dus klaar met ons streven naar welvaart.' Immers een mens is nooit tevreden.
- Hoewel ... in de rijke landen is de welvaart al zo ver doorgedrongen, dat er mensen zijn, die zich realiseren dat een ongeremd doorgaan met dit welvaartsstreven grote gevaren met zich mee kan brengen. Immers het steeds verder inrichten van de ruimte kan grote schade toebrengen aan ons leefmilieu en daardoor ons welzijn en misschien wel ons bestaan bedreigen. Het beklemtonen van de nadelige kanten van de inrichting is een belangrijke taak van de geografie.
- Al deze overwegingen brengen ons ertoe de sociale geografie als volgt te definiëren:
De sociale geografie is de wetenschap die bestudeert hoe de menselijke groepen, geleid door hun streven naar welvaart en welzijn, hun natuurlijke omgeving hebben ingericht en deze inrichting nog steeds wijzigen ter bevrediging van hun steeds veranderende behoeften.

(pag. 27)⁵

Ook dit zal Franny ooit moeten leren oplepelen. Met veel energie zal ze ondoorleefde automatismen leren presenteren als een hoogst originele variant op één onzer nationale hobbies: 't intrappen van open deuren. Ik hoor haar al praten: 'Dit welvaartsstreven van de mens is van zo fundamentele betekenis (...). Aan het welvaartsstreven zit een merkwaardige kant. Bla bla bla.'

Het blijkt hier overigens te gaan over soci le geografie. En wat de sociale geografie ontdekt (de nadelige kanten van de inrichting, zie direct boven de laatste alinea), dat moet beklemtoond worden en dat beklemtonen is een belangrijke taak van de héle geografie. Klopt dit of moet ik in een inrichting? Hoe dan ook, we kunnen uit Franny's brugklashappening als leraren Nederlands   n lering trekken: zolang dit soort methoden niet zorgvuldig gecorrigeerd is op wartaal-gebruik, heeft geen enkele uit een ander vakgebied recht van spreken of verwijten maken. En die correctie dient deskundig te gebeuren. Ik wil helemaal niet beweren dat moeilijke woorden of begrippen omzeild moeten worden, maar om nu echt klippen te creëren als het ware om stuk lopen te bevorderen, dat lijkt me toch te gek.

Waarom w l op een huishoudelijk apparaat: goedgekeurd door de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen, en waarom niet op een school-

boek bijvoorbeeld goedgekeurd door de Bond van Nederlandse Schoolmeesters (3 VON)?

Overigens, ik heb nog wat in petto. Hoe leer je nu, wat sociale geografie is? Daar komt ie:

Uittreksels

Hoofdstuk I. WAT IS AARDRIJKSKUNDE?

B 1 zie blz. 24 en 25

2 zie blz. 26

► 3 Sociale geografie is:
de wetenschap die bestudeert hoe de menselijke groepen geleid door streven naar welvaart en welzijn hun natuurlijke omgeving hebben ingericht en deze inrichting nog steeds wijzigen ter bevrediging van hun steeds veranderende behoeften.

Wilt u dat voor mórgen leren? ('t kan niet schelen hoe, maar niet uit het hoofd!).

Dan voelt u hoe het voelt.

*Siel van der Ree
Laan van Haagvliet 29
2271 XL Voorburg*

Noten

1 De geo geordend. Basisbegrippen

H. Dragt / W.A. Hofland. Onder redactie van prof. dr. R. Tamsma. Zevende druk. Meulenhoff Educatief. Amsterdam (1972). 100e t/m 119e oplage 1977.

Idem. Deel 1 voor de brugklas.

Vijfde druk, 24e t/m 33e oplage 1974.

Idem. Werkboek

Vijfde druk, 152e t/m 176e oplage 1979.

2 Deze 'aanwijzing voor de studie' volgt hier letterlijk: Je hebt het begin van dit boek doorgewerkt. Wat moet er nu gebeuren?

* Je mag de tekst niet domweg uit je hoofd leren.

* Maar je moet wel een paar belangrijke dingen onthouden.

* We zullen je uitleggen wat je moet doen.

* Bepaal eerst wat belangrijk genoeg is om te onthouden.

* Zet vervolgens die belangrijke punten onder elkaar in je schrift.

Je krijgt dan een korte samenvatting die we voortaan *uittreksel* noemen.

Een uittreksel maken is moeilijk. Vooral bepalen wat belangrijk is valt niet mee. Je mag dan ook blij zijn als je in de eindexamenklas een goede samenvatting kunt maken. We zullen dus veel oefenen.

Om je te helpen de belangrijkste punten te vinden, staan er in de tekst tekenjes. De zinnen na zo'n teken bevatten altijd een belangrijke mededeling. Heel vaak kun je vier of vijf regels uit het boek samenvatten in een zin.

Hieronder volgt als voorbeeld het uittreksel van par. 1 t/m 7. Neem het over in je schrift.

Met behulp van dit uittreksel vertel je de inhoud van die paragrafen na.

Het slot is onthullend. In plaats van de leerling te laten oefenen in het omgaan met driehoeks-, cirkel- en vierkantsymbooltjes en daarna te laten vergelijken met een gewenst resultaat, moet die leerling een vóórgeschreven uittreksel overschrijven – wat is het doel daarvan? Wellicht een poging tot integratie met een ander vakonderdeel, schrijven? Maar dat kunnen ze toch al?

Dorre droefenis levert de laatste aanwijzing op: 'Met behulp van dit uittreksel vertel je de inhoud van die paragrafen na'.

Hoe operationaliseert (mooi woord!) de leerling dit 'met behulp van'? In gewoon Hollands: Wát moettie doen? Kan hij z'n uittreksel meenemen en aan de hand daarvan een sappig verhaal vertellen over inrichtingselementen? Aan wie vertel je de inhoud van de paragrafen na? Wat de schrijvers hier aan de leerlingen overlaten is niet gering. De verwerking van deels 'gezochte' geo-ideeën en het efficiënt memoreren daarvan, dáár hebben ze tips voor nodig.

Wat moet ik met die inrichtingselementen en hoe onthoud ik die troep in geo-naam, dat is de kwestie.

'We zullen dus veel oefenen' belooft heel wat. Maar wat precies?

- 3 Een spelfout is nooit weg.
- 4 Sinds 1976 bestaat toch 'Hoe wij denken, leren en vergeten' van Frederic Vester, nota bene Boek van de maand geweest (april 1976), dus toegankelijk voor leken, waarin voldoende staat om dit soort stress-situaties te onderkennen als volstrekt ondeugdelijk voor je pupillen en je zelf. (Bosch en Keuning, Baarn.)
- 5 Over de maatschappijbevestigende oudbakkenheid van het hier gezegde ('immers een mens is nooit tevreden') valt een hoofdstuk apart te schrijven. Ik beperk me tot deze opmerking: Alleen leerplichtigen kun je dit soort waarheden voorschotelen, zoals je dienstplichtigen rustig kunt vertellen: Als je een flits ziet, moet je je ogen sluiten, anders word je blind.